

Szegedről Amerikába, Németországba és Angliába – Szegedre Erdélyből, Törökországból és Indiából

Az agyelszívás erősíti a hazai tudományt

Ahogy egykor a céhlegények, ma a tudományos kutató mesterségét tanuló ifjak járják a világot. Akkor és most is viszik itthon megszerzett tudásukat, hogy hosszabb-rövidebb ideig tartó munkájukért a nemzetközi kapcsolatokat és a fejlettebb munkamódszereket hozzák haza. Arra voltunk kíváncsiak, Szeged hogyan szerepel e globális tudás piacon.

Magára adó kutatónak szinte kötelező határon túli tanulmányútra menni, külföldön dolgozni. A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Központjában (SZBK) a minősítéssel (PhD, kandidátus) rendelkező munkatársat csak akkor nevezik ki tudományos főmunkatárssá, ha a jelölt rendelkezik legalább tíz olyan közleménnyel, mely rangos folyóiratban jelent meg, s e közlemények impakt faktora (hatástényezője) legalább húsz, illetve ha előzetesen legalább egy évet külföldi laboratóriumban töltött, s rendelkezik némi nemzetközi ismertséggel – mutatja az 1997-es keletkezési belső szabályzatot Dudits Dénes akadémikus.

A vonzó műhely

A tudomány művelése szakma, mellyel egy globalizált piacon kell érvényesülni. Egy-egy külföldi tanulmányútról hazatérő kutató új szemlélettel, módszerekkel, eljárásokkal termékenyíti meg az itthoni munkát. Kialakított kapcsolatrendszerével pedig ahhoz járul hozzá, hogy itthoni munkahelye még jobban beágyazódjon a tudományos közösségbe – véli Páy Anikó, az SZBK tudományos titkára.

Nincs arra recept, ki miért határoz a külföldi munka folytatása, vagy a hazatérés mellett. Tény:

MENTEK. DE JÖNNEK VAGY MARADNAK?

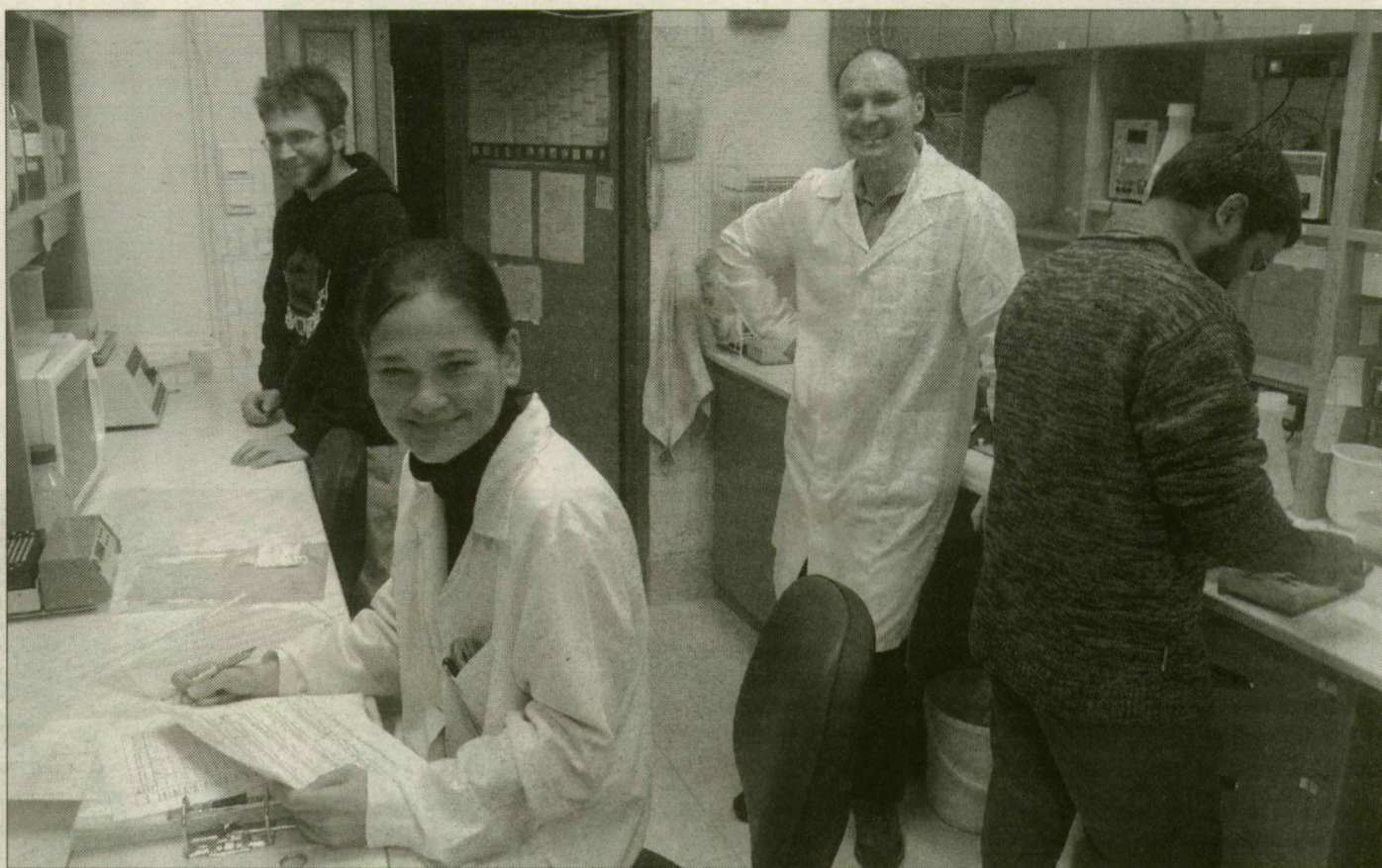
Az SZBK 216 munkatársa közül egy évnél hosszabb ideig dolgozott külföldön 1997–2001 között 42 tudós, akik közül nyolc még jelenleg sem tért haza; 2002–2006 között 55 kutató utazott, de 35 még mindig a hazainál fejlettebb laborokban munkálkodik. Sőt: hat kutató már tíz évnél hosszabb ideje hasznosítja itthon megszerzett képzettségét a határokon túl.

óriási a különbség a tudományos munka megbecsülése között ott és itt. Az itthoni fizetés negyede-ötöde annak, amit külföldön kereshet a kutató. Mégsem ez, hanem a munkafeltételek közötti szakadék tarthatja hazájától távol a kurrens témával foglalkozó tudóst – véli Dudits Dénes. Az akadémikus tapasztalata szerint a „menni vagy maradni?” dilemmát az dönti el, hogy a tudós itthon olyan színvonalon tudja-e folytatni kutatásait, mint ahogy a külföldi laboratóriumban megszokta. Ezért tartja fontosnak, hogy a hazai intézmények, így az SZBK is folyamatosan korszerűsítse műszerparkját és lehetőséget adjon a világlátott fiataloknak az önálló munkára.

Angliai és amerikai pályázattal több millió forint értékű korszerű berendezést, termékenyítő kapcsolatokat hozott haza, az SZBK-ba hat éves külföldi munka után, 2003-ban Haracska Lajos tudományos főmunkatárs.

A pozitív példa

Az intézetben kapott három helyiséget és munkatársakat ahhoz, hogy az Angliában a Wellcome Trust Alapítványtól elnyert 170 millió forintnyi támogatással, illetve a texasi, alapkatással foglalkozó Satya Prakash UTMB Galveston munkatársával kialakított kölcsönösségi alapon működő kapcsolat eredményeként megalapozhasson egy új kutatási irányt. Az ő tizenöt fős mutagenézis és karcinogenezis kutatócsoportja az elmúlt három évben a rákos folyamatok kialakulásában szerepet játszó fehérjéket vizsgálja. Saját bőrén tapasztalta, mekkora a különbség az ott és az itt kutatásra fordítható összeg között. Példaként említi: míg az Amerikai Egyesült Államokban egy-egy pályázattal minimum félmillió dollár (száz-

Haracska Lajos (fehér köpenyben) hat év külföldi tapasztalatszerzés után új kutatócsoportot vezet a Szegedi Biológiai Központban. Fotó: Segesvári Csaba

millió forint), addig itthon az OTKA-pályázattal mindössze öt-millió forint nyerhető el. De a nagyságrendnél is nagyobb probléma, hogy a szükségesnél kevesebb az ilyen pályázati lehetőség. Pedig ő szerencsésnek mondhatja magát, hiszen itthoni munkakezdését az SZBK azzal is segítette, hogy intézeti pályázattal indulásként, intézeti belső keretből 35 millió forintot kapott.

Kevés a képzett kutató

Az agyelszívásnak tulajdonképpen haszonélvezői is lehetnének. Több szomszédos, illetve tőlünk keletre eső országból érkeznek fiatalok Szeged két tudományos fellegvárába. Az SZBK kötelékében dolgozik indiai, a volt szovjet országokból származó, illetve számos vajdasági és erdélyi kutató is. De a tudásukat

máshol megalapozó ifjú tudósok fogadását Dudits Dénes szervezettebbé tenné.

Kevés a tudós pályát választó fiatal – ért egyet akadémikus társával Telegdy Gyula a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) doktori tanácsa nemrég leköszönt vezetője, az MTA Szegedi Akadémiai Bizottsága elnöke. Pedig az egyetemen működő 17 doktori iskolában 628 diplomás ösztöndíjas tanul. E PhD-fokozattal felvértezett kutatók nagy része azonban nem a helyi tudományos műhelyeket erősíti. A természettudósok közül mondjuk egy matematikus húsz-, míg egy biológus 40-60 éves korában jut pályája csúcspontjára. Ez is jelzi: a tudomány lemondással jár, az eredményhez elhivatottság szükséges. Telegdy professzor szerint nincs baj, míg a tudomány üzlet-

WELLCOME

Egy orvosi diploma körülbelül 12, egy PhD-fokozattal „megfelelt” diploma nagyjából húszmillió forintba kerül Magyarországon. Am a PhD-fokozattal külföldre került ifjú kutatóink közül csak minden második tér vissza. A kelet-európai kutatók hazatérését ösztönzi a Wellcome Trust Alapítvány. Csak ennek az anyagi támogatásnak köszönhetően magyarországi anyaintézményéhez tizenkét, közte Szegedre három fiatal tudós tért meg és adott egy új irányt az ottani kutatómunkának. Közülük az SZBK kötelékébe tartozik – Haracska Lajoson kívül – Unk Ildikó, de az SZTE összehasonlító élettani tanszékén dolgozik Tamás Gábor.

té nem válik. Am ha megélhetési problémákkal küzd egy tudós, akkor az eredmény is elmarad. A tudomány fellegvárát belülről is jól ismerő akadémikus úgy látja: a finanszírozási arányokon kellene változtatni. Míg a fejlettebb világban a tudományos alapkatatásnak csak harmadát fizeti az állam, s kétharmadát a magán-

tőke, addig nálunk fordított az arány. A kivetető utat a regionális tudásközpontok megalapítása és finanszírozási módja mutatja. Mégis: ha mérleget vonunk, akkor látható, Magyarország az agyelszívás révén többet ad, mint kap a tudomány globalizált piacán.

ÚJSZÁSI ILONA

Kihaló szakmák művelőinek társasága lett az ipartestület

Csongrádon már nincs cipész

Nincs már Csongrádon – sőt Csongrád megyében sincs – esernyőjavító. A városban kovácsmester cégével sem lehet találkozni, és nem dolgozik már egy cipész sem. Az ipartestület elnöke hiába próbált rábeszélni egy fiatal szakembert, váltás ki az ipart, megélhetne belőle – nem mert belevágni a vállalkozásba a terhek miatt. A meglévő iparosoknál – kőműveseknél, asztalosoknál – viszont sorba kell állniuk a megrendelőknél. A nyilvántartás szerint már csak egy férfi férfitórász dolgozik Csongrádon.

A város szélén, mondják, él még egy – vagy két? – öreg kovácsmester, de nem úzi már a mesterséget egyik sem. Fölrakja ugyan a ló lábára a patkót, de csak szívességből. A helyi ipar-

testület elnöke, Gyapjas Mihály azt mondja, csak annyi szolgáltató iparos van a városban, amennyi meg tud élni itt. Építkezések – néhány nagyobbtól eltekintve – nincsenek, a kőmű-

ves elmegy máshova. Az elnök akár tíz jó asztalos is föl tudna sorolni, hárman-négyen mindenféle munkához értenek, akár intarziáról van szó, akár régi bútor fölújítása a feladat. Aki nem talál megfelelő mestert, annak az ipartestületben tudnak ajánlani megbízható embert – más kérdés, hogy azonnalra vállalkoz-e. Például egy öreg bútor, zongorát restauráló mester akár fél éves határidőt is kiköthet. Vagyis sorba kell állni! Olyan kőművest se találni, aki otthon ül, és várja a kuncsaftot. Több munkát azért vállal, mert szeretne folyamatosan dolgozni.

Más volt a helyzet harminc éve, amikor építőipari vállalatok voltak ebben a kis városban is. A mostani nagy cég – a nevét Gyapjas nem mondja ki – apró-cseprő javításokat nem vállal.

Mit mond az ipartestület elnöke, ha esernyőjavítót keres a polgár? A válasz ez: egész Csongrád megyében nem találni ilyen mestert! Már cipész sincs Csongrádon, kihaló szakma lett, bűdös lábbeliket nem szeret szagolni a mai fiatal. Az ipartestület elnöke nemrégiben egy szakképzett fiatalembert nem tudott rábeszélni arra, hogy bátran váltás ki az ipart, urasan meg lehet belőle élni. Az öreg cipészek pedig lehúzták a rolót.

Arra a kérdésre, mivel lehetne vonzóbbá tenni a szolgáltatást, Gyapjas Mihály azt mondta, az

HARMINC ÉVE 300-AN VOLTAK

Csongrád körülbelül háromszáz iparos tudott eltartani 30 éve. Létszámuk mára egyharmadára csökkent. János, aki a művelődési központ melletti üzletben dolgozik az egyetlen férfi férfitórász. 48 éve nagyon sok csongrádi fejét tette rendbe, de határozott kívánsága: nem akar a médiában szerepelni. Csongrádon is a női fodrászok csinositják manapság a férfiak fejét.

önkormányzat adókedvezményrel, előnyös hitellel tudná javítani a helyzetet. Talán még lenne vállalkozó. Talán még egy-két gyereket rá lehetne beszélni, hogy szakmát tanuljon, mert abban is van szépség. Ki akar kötélygártó lenni? Egy mester még van, de... Tőle megtanulhatná valaki, hogy az állattartáshoz szükséges köteleket hogyan kell jól elkészíteni. Könyvkötő sincs. Egy férfi fodrászról tudunk, pedig régen házhöz járt a mester úr, idős vagy beteg emberekhez.

Ugyanakkor beszélnek: nem olyan fekete az ördög, mint hírlik, mert dolgoznak feketén párran, nyugtát sem adnak. Azt mondja erre Gyapjas Mihály, hogy harminc éve tölti be posztját, de ezalatt még egy „kontakt” se tudott a hatóság fülön csipni.

B. GY. GY.

Botos József és a forradalom

Az 56-os diák és a megbocsátás

Negyedikes gimnazistaként került bele az 1956-os eseményekbe Csongrádon Botos József, aki jelenleg a fővárosban él, de szoros kapcsolatot tart szülővárosával. Az idei ünnepségeken is aktívan vett részt, megnyitotta az emlékkiállítás és fölavatta a bokrosi iskola udvarán lévő 56-os kopját.

Botos József szerint a forradalmat sohasem az ész, hanem a szív emberei robbantják ki. Főként a fiatalok, akik fogékonyak a gyors változásokra. „A forradalom úgy születik az ifjúság lelkében, mint a szerelem. Nincs te-

kinttellem semmire” – állítja Botos József.

– Harminchárom évig hallgatnunk kellett, de most már beszélhetünk róla, ahol csak lehet, és tanúságot tenni a forradalom tiszteletére mellett. Emlékezzünk és beszéljünk, mert annyi mocskot hordtak rá azok, akik az igazság elrejtésében voltak érdekeltek. A csongrádi 56-os kiállítás Palásti tanár története fogott meg, akit jól ismertem, nekem rajztanárom volt és máig szeretettel emlékezem rá. Példát adott az emberi becsületről – emlékezett Botos József.

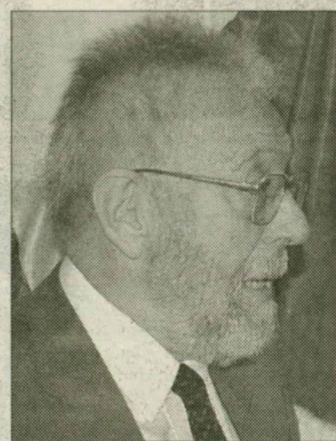
Botost 1957 januárjában a gimnáziumból vitték el vállatni az ávosok és a helyi rendőrök. Egy éjszakán át többen ütötték, verték. Ha az édesanyja és egy jó barátja nem vár rá a vallatóhely közelében, egy kapualjban meghúzódva, s nem kap tőlük gyors ápolást, amikor kilökték az épületből a jég hideg utcára, akkor most ő se tudna emlékezni.

Hogy jó keresztényként meg tud-e bocsátani az ellene vétőknek? „A magam nevében igen, másokat ért sérelmek tekintetében nem. Mások helyett nagyon nehéz. Jézus is azt mondta: az én utam, nem a ti utatok... Szerintem előzékeny és udvarias megbocsátó csak az tud lenni, aki igen erős” – mondta Botos József.

BÁLINT GYULA GYÖRGY

Ez a tábla régi, és nem szorul magyarázatra – mondta Gyapjas Mihály az ipartestület székházában. Fotó: Bálint Gyula György

Botos József: A forradalom úgy születik az ifjúság lelkében, mint a szerelem. Fotó: Bálint Gyula György